



Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:03.12.2022 ✓Accepted/Kabul:03.02.2023

DOI:10.30794/pausbed.1213809

Research Article/Araştırma Makalesi

Ünver Dirlik, Ö. ve Savaş Yavuzçehre, P. (2023). "Kentlilik Bilincini Etkileyen Değişkenler: Denizli Kenti Örneği", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 55, Denizli, ss. 309-328.

## KENTLİLİK BİLİNCİNİ ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER: DENİZLİ KENTİ ÖRNEĞİ\*

Özge ÜNVER DİRLİK\*, Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE\*\*

### Öz

Kentlilik bilinci; kentte yaşayan insanların kent kültürünü anlaması, kentle özdeşleşmesi, kendini kente ait hissetmesi ve kente karşı sorumluluk duymasıdır. Özellikle yoğun göç alan, hızla büyüyen ve sosyo-ekonomik yapısı değişen kentlerde kentlilik bilinci farklılaşmaktadır. Kentlilik bilincinin artırılması için; yere bağlılık, kente dair algı, farkındalık, sahiplenme ve sorumluluk duygularının varlığı, sürdürülebilirliği gibi boyutlar önemlidir. Bu çalışma, Denizli İli Pamukkale ve Merkezefendi İlçeleri sınırlarında yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerin, kentlilik bilincini etkileyen değişkenleri tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması kapsamında 1100 anket ve 22 derinlemesine mülakat yapılmıştır. Alan araştırması bulgularına göre; demografik, ekonomik, sosyo-psikolojik, kültürel ve fiziksel değişkenler Denizli’de kentlilik bilincini etkilemektedir. Denizli’de yaş ve kentte kalma süresi arttıkça kentlilik bilinci artmakta; gelir düzeyi ve eğitim seviyesi yükseldikçe kentlilik bilinci düşmektedir; kadınlarda kentlilik bilinci, erkeklere oranla daha düşük kalmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** *Kentlilik bilinci, Yere bağlılık, Denizli, Demografik faktörler.*

## VARIABLES AFFECTING URBAN CONSCIOUSNESS: THE CASE OF DENİZLİ

### Abstract

Urban consciousness is the understanding of the urban culture, being identified with the city, feeling belonged to the city and feeling responsible for the city by the people living in the city. Urban consciousness differs especially in the cities having high rate of immigration acceptance, rapid growth, and socio-economic changes. To increase urban consciousness levels, place attachment; perception of the city, awareness about the city, the sustainability of the sense of responsibility and ownership feelings about the city are important dimensions. This study was carried out to measure the urban consciousness levels of individuals aged 18 and over living in Pamukkale and Merkezefendi Districts of Denizli Province. Within the scope of the field research, 1100 respondents and 22 in depth interviews were conducted. According to the field research findings, demographic, economic, socio-psychological, cultural and physical factors affect the urban consciousness in Denizli. As the age of people and the length of the stay in Denizli increase, the urban consciousness increases; as the income and education level increase, urban consciousness decreases; women’s urban consciousness is lower than men’s level.

**Keywords:** *Urban consciousness, Place attachment, Denizli, Demographic factors.*

\*Bu makale PAU SBE SBKY Ana Bilim Dalında Doç.Dr.Pınar Savaş Yavuzçehre danışmanlığında, Özge Ünver Dirlik tarafından tamamlanan "Denizli Örneğinde Kentlilik Bilinci" başlıklı tezden faydalanılarak yazılmıştır.

\*Dr.Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi İİBF SBKY, DENİZLİ.

e-posta:ounver@pau.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-7061-4823>)

\*\* Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi İİBF SBKY, DENİZLİ.

e-posta:pyavuzcehre@pau.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-7726-1119>)

## 1. GİRİŞ

Türkiye’de 1950’lerde başlayan ve çok hızlı gelişen kentleşme hareketine paralel bir kente uyum süreci yaşanmamıştır. Kente uyumsuzluk, kırdan kente hızlı göç ve yarattığı farklı sebeplerin sonucu olarak kentlerde, kentlilik bilincine sahip olmayan bireyler toplanmıştır. Bu noktada; kentini koruyan, kentine sahip çıkan, kentlikle özdeşleşen, hak ve sorumluluklarını bilen katılımcı bireylerin varlığı; tüm bunlarla nitelendirilebilecek bir kavram olan kentlilik bilincini ve araştırmalarını, kentsel değerlerin korunması ve sürdürülebilirliği açısından, önemli hale getirmektedir.

Kentlilik bilinci, kentte yaşayan insanların birbirini fark etmesi, anlaması, farklılıklarını çeşitlilik olarak algılaması (Karakas, 2001: 127); kentlinin kentte yaşamanın gerektirdiği hak ve sorumlulukların farkında olması, kent sorunlarıyla ilgilenmesi, kenti sahiplenmesi ve kentle güçlü bağlar kurması (Hayta ve Nalbant, 2019: 100) olarak tanımlanmaktadır. Kentlilik bilincinin oluşturulması/geliştirilmesi için kişinin kendini kente ait hissetmesi; kente dair algı, farkındalık, sahiplenme ve sorumluluk duygularının varlığı ve sürdürülebilirliği gibi boyutlar önemlidir. Yaşadığı kentin farkına varan insanın algısı olumlu yönde değişir. Olumlu algı, aidiyet duygusunun gelişmesini ve insanın kendini yaşadığı kent ile özdeşleştirmesini; kenti ile ilgili sorumluluk almasını, kentini korumasını; katılımını sağlar. Bu bağlamda kentlilik bilincini oluşturan bileşenler; farkındalık, algı, aidiyet, sahiplenme ve sorumluluk (Beyazlı, 2005; Scannel ve Gifford 2010; Mutlu ve Özaydın, 2011; Keskin vd., 2015; Casakin vd.,2021) olarak tanımlanmaktadır. Bu bileşenlerden oluşan kentlilik bilinci, kentte yaşayan her bireyde aynı düzeyde değildir. Demografik, ekonomik, kültürel, sosyo-psikolojik, fiziki faktörler, eğitim ve kentte kalma süresi (Altıparmak, 2015: 48; Başaran, 2008: 21; Mutlu ve Özaydın, 2011: 16) gibi birçok faktör kentte yaşayan insanların kentlilik bilinci düzeylerini etkilemektedir.

Konu ile ilgili Türkçe literatür incelendiğinde, kentlilik bilinci ile ilgili çalışmaların akademik yazında yeni yeni yer almaya başladığı; Denizli ile ilgili literatür incelendiğinde ise akademik çalışmaların ağırlıklı olarak kentin tarihi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına yoğunlaştığı; kent kimliği, kentli, kentlileşme ve kentlilik bilinciyle ilgili çalışmaların görece az olduğu tespit edilmiştir. Denizli kenti örneğinde; kentleşme, kentli ve kentlileşme alanını konu edinen alan çalışmalarının sınırlı denilecek sayıda olması, çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. İlgili alan yazından hareketle bu çalışma, kentlilik bilincini parçadan bütüne ulaşılarak tartışmakta, kentlilik bilincini etkileyen bileşenleri belirlemeye çalışmaktadır. Bu çerçevede, kentleşme süreci, 1980’li yıllardan sonra sanayileşmeye bağlı olarak artan göçle şekillenen Denizli araştırma alanı olarak seçilmiştir. Denizli, kentleşme süreci son kırk yıl içinde şekillenen ve kentlilik bilinci yeni yeni oluşmaya başlayan bir kenttir. Çalışmada, kentte yaşayan 18 yaş ve üstü bireylerin kente aidiyeti, kent algılaması, kentsel farkındalığı, kente karşı sorumluluğu, kenti sahiplenme düzeyi ve bunların bileşimi olarak kentlilik bilinci araştırılmıştır.

Denizli saha çalışması, 06.11.2021- 15.02.2022 tarihleri arasında, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma kapsamında 22 kişiyle derinlemesine mülakat yapılmış, nicel araştırma kapsamında ise 1.100 kişiye yüz yüze anket uygulanmıştır. Çalışmada önce ayrıntılı olarak kavram tanımlanacak, literatür özeti verilecektir. Bilinci etkilediği düşünülen demografik faktörler tanımlanarak, Denizli özelinde yapılan alan araştırması çerçevesinde konu tartışılacaktır.

## 2. KENTLİLİK BİLİNCİ KAVRAMI VE LİTERATÜRÜ

Kentlilik bilinci; kentlilerin birbirini fark etmesi, anlaması ve farklılıklardan, kent adına ortaklıklar çıkarma çabası; kente özgü tavır ve davranışlar sergilemesi şeklinde tanımlanabilir (Karadağ ve Koçman, 2009: 202). Kentin hedefleri, tüm kent halkının hedefi olduğunda, farklılıklar göz ardı edilip, bireysel çıkarlar kentin çıkarları doğrultusunda birleştiğinde (Başaran, 2008: 18) ve insanlar doğdukları yer dışında, yaşadıkları yere sahip çıktıklarında kentlilik bilincinden söz edilebilir. Kentlilik bilinci için kentlinin kentsel kararlara katılım göstermesi ve kendini kent ile özdeşleştirebilmesi (Mutlu ve Özaydın, 2011: 15) önemlidir. Kentliler sahip oldukları kimliklerin yanında, yaşadıkları kentin kimliğini taşımaya başladıklarında, o kent için mücadele etmeleri; çalışmalarını ve çaba göstermelerini, kente sahip çıkmaları, kentin değerlerini korumaları, bir arada huzurlu biçimde yaşamaları olanaklı hale gelir.

Kentte yaşamak, kentli olmayı ve dolayısıyla kentlilik bilincini kendiliğinden oluşturmamaktadır. Kentlilik bilincinin oluşması ve gelişmesi için kentte yaşayanların, yaşadıkları yeri tanımları, tarihini öğrenmeleri, kentin

kültürünü anlamaya çalışmaları (Bilgin vd.,1991: 24), hak ve sorumluluklarının farkında olmaları gerekir. Bu bağlamda kentlilik bilinci, yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. İnsanlar bu süreçte kentli olma yolunda aşamalar kaydederken, her aşamada doğru bilgi ile bilgilendiklerinde kentli olurlar (Beyazlı, 2005: 15-16). Böylece doğru bilinçlenmenin yansımaları, insanın kentteki günlük yaşam pratiklerinde (kentte yaşamının gerektirdiği davranışları benimsemesi, hak ve sorumluluklarının farkında olması, kent kurallarına uyması, kente ve kentliye saygılı olması, kentsel kararlara katılım göstermesi vb.) görülebilir.

Kentlilik bilinciyle ilgili İngilizce ve Türkçe literatür incelendiğinde; İngilizce literatürde kentlilik bilincinin tam karşılığının olmadığı; çalışmaların ağırlıklı olarak yere bağlılıkla ilişkilendirildiği görülmektedir. İngilizce literatürde kentlilik bilinci teriminin kullanıldığı (McDermott, 1974; Bhaduri&Gopal, 2017); yere bağlılık ile ilişkilendirildiği (Riger ve Lavrakas, 1981; Taylor vd., 1985; Rubinstein ve Parmelee, 1992; Marcus, 1992; Brown vd., 2003; Knez, 2005; Lewicka, 2008; Scannel ve Gifford, 2010; Ujang, 2012; Belanche vd., 2016; Afshar vd., 2017; Casakin vd., 2021); göçün etkisinin araştırıldığı (Hulchanski, 1997; Yu, 2014) ve katılımcı planlamanın önemine vurgu yapan (Lipovac, vd., 2019) çalışmalar karşımıza çıkmaktadır.

Türkçe literatürde ise kentlilik bilinci araştırmaları için gösterge seti geliştirilen (Ercoşkun vd., 2016); üniversite öğrencilerinin kentlilik bilincini ölçmeyi amaçlayan (Belli ve Aydın, 2017; Görün ve Kara, 2017); göç ile ilişkilendirilen (Güçlü, 2002; Geyik, 2010; Mutlu ve Özaydın, 2011; Acungil, 2012; Ökesli, 2014; Şahin ve Anık, 2014; Kılıçarslan 2018); kent konseylerinin kentlilik bilinci ve kent kültürü oluşumundaki etkisini inceleyen (Erkul vd., 2019) çalışmalara rastlamak mümkündür.

Türkçe literatürde kentlilik bilinci ile ilgili çalışmaların akademik yazında yeni yeni yer almaya başladığı görülmektedir. Son yirmi yılda farklı kentlerde (İstanbul, Konya, Bursa, İncirliova, Samsun, Tokat, Trabzon, Adana, Balıkesir, Ordu, Ankara) çalışmalar yapıldığı; yerel yönetimlerin desteğiyle kentlilik bilinci araştırmalarının (İstanbul, 2004; Bursa, 2005; Konya, 2006; İncirliova, 2014) gerçekleştirildiği; kentlilik bilinci ve kent kültürü sempozyumunun (Bursa, 2016) düzenlendiği gözlenmektedir.

Kentlilik bilinciyle ilgili İngilizce ve Türkçe literatür incelendiğinde kavramın, kent kültürü, kent kimliği, kentli hakları, yere bağlılık, özdeşleşme, göç vb. pek çok konu ile birlikte ele alındığı; kentlinin yaşadığı yere dair farkındalığı, bağlılığı, algısı, kenti sahiplenme ve sorumluluk duygusuyla yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

### **3. KENTLİLİK BİLİNCİNİN BİLEŞENLERİ**

Kentlilik bilinci; çözümde ortaklık anlayışına dayanan ve bu çerçevede aktif katılımı gerekli kılan yeni bir bilinçtir (Habitat II, 1996). Bu bağlamda, farkındalık, algı, aidiyet, sahiplenme ve sorumluluk kentlilik bilincinin bileşenleri (Beyazlı, 2005; Scannel ve Gifford 2010; Mutlu ve Özaydın, 2011; Keskin vd., 2015; Casakin vd.,2021) olarak tanımlanmaktadır. Yaşadığı kenti tanıyan, değişiklikleri gözlemleyen, farkına varan insanın algısı olumlu yönde değişirken, olumlu algı yere bağlılık duygusunun gelişmesini; aidiyet, kenti sahiplenme ve kentin gelişimi için gerekleri yerine getirme sorumluluğunu sağlamaktadır.

#### **3.1. Farkındalık**

Farkındalık, dikkatin isteyerek ana yöneltmesidir (Zinn, 2003: 147). Herhangi bir durum, olay, nesne ya da konuyu dikkate almak ve o konuya yoğun istek duymak şeklinde ortaya çıkan (Thera, 1972: 12) farkındalık, öğrenilebilen bir beceri olarak tanımlanmaktadır (<http://www.ogelk.net/makale/62-herkes-icin-farkindalik,15.07.2020>).

Farkındalık, insanları yeni bilgiye açık hale getirir; olayları farklı bakış açılarıyla ele almalarını sağlar (Langer, 1989: 47) ve insanın hem kendisi hem de çevresi ile ilgili olabilir. İnsanın yaşadığı kentin farkına varması, kenti sahiplenme ve kentsel sorunlara duyarlılıkla ilgili olan kentsel farkındalık ise bir kentte sunulan olanakları, eksiklikleri, değişiklikleri görebilme, kentin tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olma ve koruma, kent yönetimlerinin hizmetlerini değerlendirme gibi unsurlardan oluşur. Aynı zamanda, insanın yaşadığı yerin kendine ait kuralları olduğunun farkına varması, bu kuralların beraberinde getirdiği hak ve sorumlulukları bilmesidir (Ünver Dirlik, 2021: 104). Farkında olan insan, kentini tanımak için gayret gösterir, yerel yönetimlerin kentle ilgili olumlu - olumsuz uygulamalarını değerlendirebilir, kentsel kararlara katılım gösterme gayreti içine girer. Yaşadığı kentin farkına varan insanın çevreyi algılaması olumlu yönde değişir.

### **3.2. Algı**

Algı; dışarıdan gelen uyarıların zihinsel olarak yorumlanması (Bakan ve Kefe, 2012: 21) ve duyu verilerini örgütleyip yorumlayarak, çevredeki uyarılara anlam verme süreci (Arkonaç, 1998: 65) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu süreçte zihin, toplumsal ve kültürel faktörlerin de etkisiyle, diğer duyu organlarından gelen uyarıcılara, geçmiş deneyimlere ve içinde bulunulan durumdan beklentiye göre değerler yaratmaktadır (Cüceloğlu, 2019: 95-116). İnsanın neyi algılayacağını içinde bulunduğu durum belirlerken, geçmiş deneyimler nelerin algılanacağını şekillendirmektedir. Algı, bireysel, kültürel, psikolojik değişkenlere bağlıdır ve öznedir. Kişilik, etnik köken ve o anda içinde bulunulan ruh hali, algıyı etkilemektedir (Göregenli, 2005: 22).

Kent algısı da tıpkı algı gibi öznedir, küçük yaşlarda başlar ve insanların kentte vakit geçirdikleri yerlerle (kullandıkları yollar, oyun oynadıkları sokaklar, yaşadıkları evler, kentin hangi bölgesinde oturdukları vb.) yakından ilgilidir (Keçeli ve Sarıusta, 2013: 330-331). Dolayısıyla kentte yaşayan bireylerin, kenti algılayış şekli farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın gerisinde olumlu olumsuz duygular, anılar; bu duygu ve anıların hafıza içinde yeniden şekillenmesinde ise öznellikler etkilidir (Tekeli, 2016: 45-46). Kentin olumlu algılanması, aidiyet duygusunun gelişmesini sağlar.

### **3.3. Aidiyet**

Aidiyet, günlük hayatta çokça kullanılan, farklı boyut ve görünümleri olan karmaşık bir kavramdır (Hagerty vd., 1992). Aidiyet; aile, okul, grup, toplum, kültür, kimlik, alan veya mekâna yönelik oluşturulabilir ve insanlar arasında ihtiyaç düzeyi açısından farklılaşır. İnsanın kendini bir toplumun, okulun veya yerin parçası olarak görebilmesi için güven duygusu geliştirmesi gerekir (Duru, 2015: 37). Güven duygusu aidiyet kurulmasında önemli bir unsurdur.

Aidiyet; ait olma, sevildiğini hissetme, bir yere kök salma, uyum sağlama veya başkalarıyla bağlantı kurma duygularını içermektedir. Aidiyet, kimi zaman bir mekânda farklı kişilerle yaşanan tecrübeler; anılar doğrultusunda oluşurken, kimi zaman da yerle kurulan güçlü bağ, yeri *evim* olarak tanımlamak, insanların kendilerini o yerin bir parçası olarak görmeleri, aidiyeti sağlamaktadır. Aidiyet, yer için kullanıldığında o yere karşı sorumluluk duygusunu ifade etmektedir (Parlak, 2011: 454). Aidiyeti yüksek kentliler yaşadıkları kentleri sahiplenirler<sup>1</sup>. Aidiyet, sahiplenme ve sorumluluk duygusunu beraberinde getirmektedir.

### **3.4. Sahiplenme ve Sorumluluk**

Yere bağlılık, insanda yaşadığı yere karşı bir sahiplenme duygusu oluşturur. Sahiplenme duygusu oluşan insan ise yaşadığı kenti korur, geliştirir ve kendini kente karşı sorumlu hisseder. Kente duyulan sorumluluk; yaşadığı kentin tarihini, doğal kimliğini, hafızasını korumak demektir. Sorumluluk duygusuyla hareket eden kentli insanların varlığı, kentlerin özgün değerlerinin korunması, kente sahip çıkılması ve bu doğrultuda kent ile ilgili kararlara katılım açısından önemlidir.

Katılım, insanların, kamu hizmetleriyle ilgili kararların hazırlanması ve uygulanması aşamalarında; düşüncelerini, taleplerini, eleştirilerini yönetime iletebilme imkânına sahip olmalarını ifade etmektedir (Çukurçayır vd., 2010: 35-36). Sorumluluk ve katılım, kentlilik bilincinin gelişmesinde ve oluşmasında gereklidir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin kentlilerin kentsel kararlara katılımını sağlayacak ve teşvik edecek mekanizmaları (Biol, 2008: 28) oluşturması ve buna uygun örgütlenmesi son derece önemlidir. Çünkü sahiplenme, sorumluluk ve katılım, kentlinin kentin örgütlü dokusu içinde yer almasıyla gerçekleşir. Kentin dokusu içinde yer almanın en iyi göstergesi ise kentin yapısını meydana getiren tüm kurumların oluşturduğu gruplara katılmakla mümkündür (Güçlü, 2002: 83-84). Kent kurumlarına katılım, kentli olmanın ve kentlilik bilincinin oluşmasının gerekliliği olarak görülmektedir. Bireylerin kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları, sanat ve kültür merkezleri gibi kurumlarla kurduğu ilişkilerle kenti anlamaları, fark etmeleri, kent kültürünü kazanmaları ve böylece kentlilik bilincini kazanmaları beklenmektedir (Acungil, 2012: 40-42). Sahiplenme, sorumluluk ve katılım, kentlinin kente dair sorunları tespit etmesi, bu sorunların çözümü ve dolayısıyla kentlilik bilincinin oluşum/gelişiminde önemlidir.

<sup>1</sup> 05.06.2022 tarihinde, Bodrum Gümüşlük'te 1. Derece sit alanı olan Myndos'un 3. Dereceye çıkarılarak yapılaşmaya açılmasına karşı çıkan halkın toplanarak, "Tarihime Dokunma" yazan pankartlarla eylem yapması (www.sozcu.com.tr, 05.06.2022) kentte yaşayan insanların yaşadıkları yeri sahiplenme davranışını gösteren güncel bir örnektir.

#### 4. KENTLİLİK BİLİNCİNİ ETKİLEYEN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER

Kentler, farklı dil, din, ırk ve etnik grupları barındıran heterojen yerleşim yerleridir. Dolayısıyla kentte yaşayan insanların kentlilik bilinci de farklıdır. Demografik, ekonomik, kültürel, sosyo-psikolojik, fiziki faktörler, eğitim ve kentte kalma süresi gibi birçok unsur kentlilik bilincini etkilemektedir. Kentlilik bilincinin oluşmasına etki eden faktörler; ekonomik, demografik, sosyo-psikolojik ve kültürel, fiziki değişkenler şeklinde gruplandırılabilir (Altıparmak, 2015: 48; Başaran, 2008: 21; Mutlu ve Özaydın, 2011: 16). Bu çalışmada kentlilik bilincini etkileyen demografik değişkenler ele alınacaktır.

Kentlilik bilincinin oluşumu, kentleşme ve kentleşme süreçlerini gerektirmektedir. Bu uzun süreç boyunca pek çok değişken kentlilik bilincinin oluşumunu/gelişimini, olumlu/olumsuz etkilemektedir. Bu değişkenlerin başında demografik unsurlar gelmektedir. Demografi terimi, toplumların göç, doğum-ölüm oranları, cinsiyet, yaş gibi özelliklere göre araştırılmasıdır (Marshall, 1999: 139). İlgili alan yazın incelendiğinde, kentlilik bilincinin oluşumuna etki eden demografik değişkenlerin; göç, yaş, kentte kalma süresi, cinsiyet, eğitim, gelir düzeyi ve meslek olduğu görülmektedir.

*“Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir”* (Özer, 2004: 11). Göç bir nüfus hareketidir; iç ve dış göçler şeklinde gerçekleşir. İçgöçler, ülke içerisindeki yer değiştirmeler--kırdan kente, kentten kente, kentten kıra-- dışgöçler ise bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleşen nüfus hareketleridir (Çelik, 2007: 88). Göç, kenti, kent yaşamını, kentte yaşayan, kente göç eden insanı ve kentlilik bilincini, göç edenin nereden geldiğine bağlı olarak etkileyen, önemli olgulardan biridir (Altuntepe ve Öztürk, 2008: 1589). Bu çerçevede, göçle gelen insanlar için geldikleri yere bağlı olarak, kentlilik bilincinin oluşum sürecinin farklılaştığı söylenebilir. Göç eden insan, göç ettiği kente uyum sağlamaya, kentin sunduğu imkânları kullanmaya başladıkça yaşadığı kentle ilgili algısı olumlu yönde değişir ve kentle bağ kurmaya başlar. Aidiyet ise kentle ilgili sorumluluk alma ve kentin değerlerini sahiplenme duygusunu getirmektedir.

Kentten kente gerçekleşen göçlerde; zaten kentte yaşayan ve kentlilik özelliklerine sahip olması beklenen kent insanının, göç ettiği kente aidiyet hissetmesi, kenti sahiplenmesi ve sorumluluk duyması beklenmektedir. Çünkü kentlilik bir bilinçtir ve kentli özelliklerine sahip bir insan nerede yaşarsa yaşasın, yaşadığı yere sahip çıkar (Mutlu ve Özaydın, 2011). Göçle gelen insanların yaşadıkları yeri benimsemeleri, tutum ve davranışlarını değiştirmeleri, yaşadıkları kente sorumluluk hissetmeleri, kentlilik bilincinin oluşumunda etkilidir. Ancak göçle gelen insanların birçoğu yaşadıkları kenti benimsememekte, kendini yaşadıkları yerle değil, doğdukları yerle özdeşleştirmektedir (Geyik, 2010: 31; Acungil, 2012: 42; Mutlu ve Özaydın, 2011). Aynı kentte yaşayan, ortak sorun ve sorumluluklarına paydaş olan kentliler, doğdukları yerin kimliklerini taşımaya devam etmektedirler (Peker vd., 1997). Doğum yeri ile kurulan bağ, kentlilik bilincinin oluşmasını ve gelişmesini engellemektedir.

*Yaş*, kentlilik bilincini etkileyen faktörlerdendir (Marcus, 1992; Rubinstein ve Parmelee, 1992; Afshar vd., 2017). Çocukluk dönemi, bilincin oluşum dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem, çocukluk ve ergenlik dönemi olarak ikiye ayrılmaktadır. Çocukluk dönemi, bilincin oluşmaya başladığı, öğrenmenin hızlı olduğu, kurucu bir dönemdir. Çocukluktan-ergenliğe, ergenlikten-yetişkinliğe ve yaşlılığa geçtikçe hem değişimin hem de insanların alışkanlıklarından vazgeçmelerinin zorlaşması, bilincin oluşturulmasını güçleştirmektedir (Timuçin, 2000: 16). Çocuk ve gençlerde bilinç oluşturma orta ve ileri yaşlara göre daha kolay olması, yaşın büyümesiyle birlikte çevreye olan ilginin azalması (Kasarda ve Janowitz, 1974: 334); kentlilik bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesinde bu yaş gruplarının hedef alınması gerekliliğini göstermektedir.

*Kentte kalma süresi*; kente olan aidiyeti (Kasarda ve Janowitz, 1974: 334), algıyı, farkındalığı, sahiplenme ve sorumluluğu, kentlilik bilincini etkileyen demografik değişkenlerden (Stedman, 2003) biridir. Kentte kalma süresi uzadıkça; insan yaşadığı yer ile ilgili daha çok anı biriktirir, o yeri daha çok tecrübe eder ve yaşadığı yerin farkına varır. Bu farkındalık ve tecrübe, kente olan aidiyeti, bağı kuvvetlendirir (Lewicka, 2008: 211).

Kentlilik bilincini etkileyen demografik değişkenlerden bir diğeri *cinsiyettir*. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kadınlar tam anlamıyla toplumsal yaşamın içine girememektedir (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 32). Özellikle kırsal göçmenlerde kadınlar çalışma hayatının içinde düşük oranda yer almakta ve zorunlu haller dışında yaşam alanlarının dışına çıkmamaktadır (Geyik, 2010: 32). Dolayısıyla kadınların kentsel etkinliklere katılımı düşük düzeydedir. Bu durum, kadınlarda kentlilik bilincinin düşük olması sonucunu doğurmaktadır.



Toplumsal ve kentsel gelişmeyi sağlayan, kentlilik bilincini oluşturmak ve geliştirmek için önemli bir araç olan *eğitim*, kentlilik bilincini etkileyen demografik değişkenlerden diğeridir. Eğitim, toplumun temel ihtiyaçlarından biridir; insanın içinde yaşadığı toplumun değerlerini, normlarını, kültürünü içselleştirmesi; toplumun kendine özgü anlamlar dünyasının, değerlerinin, davranış biçimlerinin, maddi ve manevi sahip olduğu bütün niteliklerinin sürdürülmesini sağlamaktadır. Eğitim, bir yönüyle insanların kişisel ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkmasına (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 22; Altıparmak, 2015: 46) ve toplumsallaşma sürecine aracı olurken, diğer bir yönüyle kent yaşamının gerekliliklerini kavrama ve kentlilik bilincinin geliştirilmesi/oluşturulması sürecine etki eden önemli faktörlerden biridir (Erkan, 2002: 77).

Eğitim, formel ve informel olmak üzere iki çeşittir. Formel eğitim, belli bir amaçla, belli bir program ve plan çerçevesinde, okullarda ya da başka kurumlarda gerçekleşen, kuralları olan ve birlikte yaşamının zorunlu olduğu bir eğitim türüdür. Bunun sonucu olarak çocuk, okula başlama yaşıyla birlikte ilk kez farklı insanlarla bir arada olmak zorunda kalır ve bir arada yaşamının kurallarını öğrenir. Bu yönüyle formel eğitim, insanların bir arada yaşama bilinci geliştirmesini, farklılıklarla yaşayabilmesini öğretirken, kentlilik bilincinin oluşturulmasında etkilidir (Kıroğlu, 2010: 6). İformel eğitim ise yaşam içinde kendiliğinden gerçekleşen eğitim türüdür. İnsanların davranış ve düşünceleri üzerinde geniş bir etkiye sahiptir. İformel eğitim, yaşam boyu öğrenme olarak tanımlandığında, toplumsal düzeni sağlayan kurallara uyma, çevreyi koruma, başka insanların haklarına saygı gösterme gibi davranışları beraberinde getirir. Tüm bu özellikler, kentte yaşayan insanların sahip olması gereken tutum ve davranışlardır. Bu davranışları günlük hayatına yansıtan ve içselleştiren insan, aynı zamanda kentlilik bilincine de sahip demektir (Mutlu, 2010: 157).

*Gelir* ve *meslek* kentlilik bilincini etkileyen diğer demografik değişkenlerdir. Kentte yaşayan insanların gelir düzeylerindeki farklılıklar, bu insanların kentin sunduğu imkânlardan eşit yararlanamamasına sebep olmaktadır. Gelir düzeyi düşük gruplar kentin imkânlarından faydalanmadıkça, yaşadıkları kente yabancılaşır, sahip çıkamaz ve ait hissedemez; bu gruplarda kentlilik bilincini oluşturmak-geliştirmek güçleşmektedir (Mutlu ve Özyayın, 2011: 18). Kentin cezbedici unsurlarından yararlanabilen gelir düzeyi yüksek insanlarda ise kentlilik bilincinin oluşması kolaylaşırken, üst sosyo ekonomik seviyeye geçtikçe, kentten beklentinin artması, daha iyi olanaklara sahip kentlerde yaşama isteği vb. sebeplerle kente karşı aidiyet duygusu oluşmamaktadır. Yaşadıkları kentin birçok konuda üst ekonomik grupları memnun etmemesi, kentlilik bilincinin bu gruplarda azalmasına yol açmaktadır (GENAR, 2006: 164). Bireyin meslek sahibi olup olmaması, hangi iş kolunda çalıştığı ise çalışma koşullarının bireyin kentteki sosyo-kültürel etkinliklerde bulunmasına ne ölçüde olanak tanıdığı ile ilgili olarak kentlilik bilincini etkilemektedir. Herhangi bir mesleği, işi ya da ekonomik bağımsızlığı olmayan bireylerin kentle bütünleşmeleri daha güç olurken, bu bireylerin kente karşı aidiyet hissetmesi de güçleşmektedir (Geyik, 2010: 32).

## **5. SAHA ARAŞTIRMASININ YÖNTEMİ**

Çalışma; Denizli İli Pamukkale ve Merkezefendi İlçeleri sınırlarında yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerle, karma araştırma yönteminden faydalanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmada, örneklem seçim yöntemi olarak kartopu örnekleme yöntemi seçilmiş, kaynak kişilerle derinlemesine mülakat yapılmıştır. Görüşmeler sırasında “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” kullanılmıştır. Kentte kalma süresi ve doğum yerinin kentlilik bilincini etkilemesi (Mutlu ve Özyayın, 2011), kentte yaşayan farklı grupların kentlilik bilincinin farklı olması (Güçlü, 2002), örneklem grubunun seçiminde etkili olmuştur. Örneklem grubu bu kriterler doğrultusunda, Denizli doğumlu veya 20 yıl ve üzeri süre Denizli’de ikamet eden, farklı mesleklere mensup olan, farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip olan bireyler arasından seçilmiştir (Tablo 1).

Çalışmada kullanılan bir diğer yöntem nicel araştırma yöntemidir. Kullanılan veri toplama aracı, anket tekniği; örneklem seçim yöntemi, rastgele örneklemenin alt tiplerinden olan küme tipi rastgele örnekleme yöntemidir. Araştırma verilerinin toplanabilmesi için araştırmanın etik açıdan uygunluğuna yönelik Pamukkale Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Başkanlığı’na başvuruda bulunulmuştur. Pamukkale Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından 05.11.2021 tarihinde başvuru değerlendirilmiş ve onaylanmıştır (Sayı: 93803232-622.02-125996). İlgili resmi yazı ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini, Denizli’nin Pamukkale ve Merkezefendi ilçelerine bağlı mahallelerde en az bir yıldır ikamet eden ve yaşı 18’in üzerinde olan bireyler oluşturmaktadır. Bu kapsamda; saha çalışması gönüllü 1100 katılımcı ile yüz yüze gerçekleştirilmiş; 1072 anket değerlendirmeye alınmıştır. Verilerin analizinde; bağımsız

grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığını **test etmek için** tek yönlü varyans analizi; farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc testi kullanılmıştır.

Bu çalışma neticesinde; *demografik faktörler ile kentlilik bilinci ve bileşenleri farklılık göstermektedir* hipotezinin geçerliliği; yapılan literatür taraması, anket çalışması ve görüşmelerden elde edilen bulgularla test edilmeye çalışılmıştır.

### 5.1. Denizli Kenti

Denizli günümüzde olduğu gibi, Antik Çağda da Anadolu'da önemli bir tekstil merkeziydi (Varol ve Ecerel, 2013: 183). Denizli, 1970'li yıllara kadar ekonomik yetersizlikler ve istihdam sorunları nedeniyle net göç hızı negatif bir kenttir (Gökburun, 2019: 568). 1980'lerden sonra fordist tarzda üretime geçiş ile ihracatta yıldızı parlayan Denizli 1985–1990 döneminde, sanayileşme–göç–kentleşme üçlemesi eşliğinde hızlı ekonomik gelişim ve kalkınma sürecine girmiş ve Türkiye'de sanayisiyle önemli bir yere gelmiştir (Uğur, 2013: 11). Sanayileşmeye koşut ekonominin iyileşmesi ve işçi talebine yönelik kent, göç almaya başlamıştır. Çevre il ve ilçelerden göç alan kent merkezi büyümeye devam etmiştir. 1990 sonrasında sanayi ve hizmet sektörlerinin etkisiyle ekonomik anlamda gelişimini sürdüren Denizli, 2000'li yıllardan itibaren küreselleşmenin de etkisi ile pek çok alanda gelişimini sürdürmekte, büyümeye ve değişmeye devam etmektedir. Ege Bölgesinde İzmir'den sonra ikinci büyükşehir olan Denizli'nin nüfusu, 31 Aralık 2021 itibarıyla, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre 1.051.056'dır.

Yeni üretim ve tüketim ilişkileri ve hizmetler sektörünün yeniden organizasyonu gelir gruplarında ve bu gelir gruplarının yaşam alanlarında (konut, çalışma, eğlenme, dinlenme) önemli farklılıklar oluşmakta ve bu durum mekânın kullanımına da yansımaktadır. Önemli depremler atlatıp eski mimari dokusunu mülkiyet, planlama ve rant sorunlarının da etkileriyle büyük oranda kaybeden kent (Savaş Yavuzçehre, 2013: 203); sanayileşme, istihdam, işgücü talebi, göç, nüfus artışı sürecinin sonucu olarak hızlı bir şekilde büyümektedir. Farklı kentlerden gelen ya da doğma büyüme Denizlili olan kentlilerin kentlilik bilinci de haliyle farklıdır.

### 5.2. Bulgular

Kentleşme ve kentleşme süreçlerinin sonucunda kentlilik bilincinin oluşumu beklenmektedir. Kentlilik bilinci araştırmaları sonucunda demografik faktörlerin kentlilik bilinci düzeyini etkilediği görülmüştür (Geyik, 2010; Mutlu ve Özaydın 2011; Erdem, 2016; Kılıçarslan, 2018). Demografik unsurlar olarak göç, kentte kalma süresi, doğum-ölüm oranları, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, meslek sayılabilir.

**Tablo 1. Mülakat Yapılan Bireylerin Özellikleri**

Görüşmeci	Cinsiyet	Doğum Yeri	Eğitim	Meslek	İkamet Süresi
G 1	Erkek	Acıpayam	İlkokul	Esnaf	46 yıl
G 2	Erkek	Acıpayam	İlkokul	Esnaf	50 yıl
G 3	Kadın	Denizli	Lisans	Mimar	62 yıl
G 4	Kadın	Denizli	Lisans	Reklamcı	60 yıl
G 5	Kadın	Denizli	İlkokul	Temizlik İ.	55 yıl
G 6	Kadın	Afyon	İlkokul	Esnaf	30 yıl
G 7	Erkek	Denizli	Lisans	Öğretmen	31 yıl
G 8	Erkek	Denizli	Lise	Kalay Ustası	68 yıl
G 9	Erkek	Denizli	Lise	Sanayici	81 yıl
G 10	Kadın	Denizli	Lisans	Eczacı	71 yıl
G 11	Kadın	Denizli	Lise	Temizlik İ.	46 yıl
G 12	Erkek	Denizli	Lisans	Sanayici	44 yıl
G 13	Kadın	Uşak	Lisansüstü	Akademisyen	20 yıl
G 14	Erkek	Babadağ	Lisans	Mimar	76 yıl
G 15	Erkek	Aydın	Lisans	Avukat	82 yıl

***P. Savaş Yavuzçehre***

G 16	Erkek	Denizli	Lisans	Mimar	75 yıl
G 17	Erkek	Denizli	Lisans	Akademisyen	47 yıl
G 18	Kadın	Eskişehir	Lise	Ev Hanımı	27 yıl
G 19	Kadın	İstanbul	Lise	Ev Hanımı	23 yıl
G 20	Kadın	Denizli	Lise	Serbest M.	53 yıl
G 21	Erkek	Denizli	İlkokul	Tesisatçı	30 yıl
G 22	Kadın	İstanbul	Lisans	Ev hanımı	24 yıl

**Tablo 2. Örneklemin Demografik Faktörlere Göre Dağılımı**

<b>Cinsiyet</b>		<b>N</b>	<b>Yüzdellik</b>
	Erkek	441	41,1
	Kadın	631	58,9
	Toplam	1072	100
<b>Yaş</b>		<b>N</b>	<b>Yüzdellik</b>
	18-23	206	19,2
	24-34	276	26,2
	35-49	432	40,3
	50 Yaş ve üzeri	139	13
	Toplam	1072	100
<b>Eğitim Düzeyi</b>		<b>N</b>	<b>Yüzdellik</b>
	Okuryazar değil	1	0,1
	İlkokul terk	2	0,2
	İlkokul	160	14,9
	Ortaokul	110	10,3
	Lise	347	32,4
	Önlisans	68	6,3
	Lisans	338	31,5
	Lisansüstü	44	3,2
	Toplam	1072	100
<b>Denizli'ye Geline Yeri</b>		<b>N</b>	<b>Yüzdellik</b>
	Denizli	342	31,9
	Köy/kasaba	313	29,2
	Büyük il merkezi	163	15,2
	Büyük ilçe merkezi	77	7,2
	Küçük il merkezi	59	5,5
	Küçük ilçe merkezi	117	10,9
	Toplam	1072	100
<b>Kentte Kalma Süresi</b>		<b>N</b>	<b>Yüzdellik</b>
	4 Yıl altı	579	54
	4 - 9 Yıl	244	22,8
	10-50 Yıl	182	17
	51 Yıl ve üzeri	57	5,3
	Belirtilmemiş	10	0,9
	Toplam	1072	100



Araştırmaya katılanların %58,9'u kadın (n=631), %41,1'i erkektir (n=441). 18 yaş ve üstü bireylerin dâhil edildiği araştırmada, katılımcıların yaşları 4 ayrı kategoride gruplanmıştır. Katılımcılar arasında en yüksek oran, %40,3 ile 35-49 yaş (n=432), en düşük oran %13 ile 50 yaş ve üzeri (n=139) bireylerindir. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımlarında sekiz farklı düzey dikkate alınmıştır. Bu düzeylerden herhangi bir okula gitmemiş ve ilkokul terk olanların oranı oldukça düşüktür. Katılımcılar arasında en yüksek oranı %32,4 ile lise mezunları (n=347), ikinci düzeyde en yüksek oranı ise %31,5 ile lisans mezunları (n=338) temsil etmektedir. Denizli kent merkezinde yaşayanların önemli bir kısmı (%68,1), Denizli'ye başka bir yerleşim yerinden göç etmiş, %31,9 (n=342)'u Denizli doğumlu olduğunu ifade etmiştir. Köyler ve kasabalardan Denizli'ye gelenlerin oranı %29,2 (n=313)'dir. Bu oran, Denizli'ye göçün ağırlıklı olarak kırdan gerçekleştiğini göstermektedir. Katılımcıların %54'ünün (n=579) 4 yıldan daha kısa süre, %5,3'ünün (n=57) ise 51 yıl ve üzeri süre Denizli'de ikamet ettiği tespit edilmiştir.

**Tablo 3. Kentlilik Bilincinin Cinsiyete Göre Farklılaşması**

		N	Ort.	S.s.	T	s.d.
Aidiyet	Erkek	441	3,4827	,97682	-,442	1070
	Kadın	631	3,5082	,89746		
Algı	Erkek	441	3,3557	,85684	-,887	906,8
	Kadın	631	3,4017	,80254		
Farkındalık	Erkek	441	3,6503	,76520	7,571	941,04**
	Kadın	631	3,2921	,75773		
Kentlilik Bilinci	Erkek	441	3,6094	,61897	2,097	1070*
	Kadın	631	3,5337	,55392		
Sorumluluk	Erkek	441	4,1517	,67614	-,780	1070
	Kadın	631	4,1831	,62691		
Sahiplenme	Erkek	441	3,3331	,89889	,418	1070
	Kadın	631	3,3109	,82531		

\*p<0,05, \*\*p<0,01

Yapılan analize göre; bireyin *cinsiyeti* ile farkındalık ( $T_{(941)}=7,57$ ;  $p=,00$ ) ve kentlilik bilinci ( $T_{(1070)}=2,09$ ;  $p=,036$ ) arasında anlamlı fark vardır. Erkek katılımcıların hem farkındalık ortalamaları ( $X=3,65$ ) hem de kentlilik bilinci ortalamaları ( $X=3,60$ ), kadın katılımcıların farkındalık ( $X=3,29$ ) ve kentlilik bilinci ( $X=3,53$ ) ortalamalarından yüksektir. Cinsiyet ile aidiyet, algı, sorumluluk ve sahiplenme arasında anlamlı fark yoktur.

Bulgular, kadınların kentlilik bilincinin erkeklerden yüksek çıktığı sonucuna ulaşan Bursa çalışması ile çelişirken (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2005; Keskin vd., 2015), Kentleşme Şurası'nda (Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu, 2009) ifade edilen, gelişmekte olan ülkelerde kadınların toplumsal hayatın içinde olmadığı görüşü ile örtüşmektedir. Bu bağlamda, araştırmada kadınların ankette yüksek temsiline rağmen, kente ilişkin farkındalık ve bilinç ortalamalarının erkeklerden düşük olması, kadınların sosyal hayatın içinde yer alamamalarıyla ilişkilendirilebilir.

Tablo 4. Kentlilik Bilincinin Yaşa Göre Farklılaşması

		KT	SD	OK	F	Post Hoc
Aidiyet	Gruplararası	49,543	3	16,514	20,067**	
	Grup içi	863,298	1049	0,823		50 y+> tüm gruplar
	Toplam	912,842	1052			
Algı	Gruplararası	24,068	3	8,023	12,083**	
	Grup içi	696,491	1049	0,664		50 y+> tüm gruplar
	Toplam	720,560	1052			
Farkındalık	Gruplararası	3,221	3	1,074	1,758	
	Grup içi	640,650	1049	0,611		
	Toplam	643,871	1052			
Sorumluluk	Gruplararası	5,921	3	1,974	4,829**	
	Grup içi	428,746	1049	0,409		50 y+> tüm gruplar
	Toplam	434,666	1052			
Sahiplenme	Gruplararası	37,795	3	12,598	17,872**	
	Grup içi	739,438	1049	0,705		50 y+> tüm gruplar
	Toplam	777,232	1052			
Kentlilik Bilinci	Gruplararası	17,536	3	5,845	18,003**	
	Grup içi	340,588	1049	0,325		50 y+> tüm gruplar
	Toplam	358,124	1052			

\* p&lt;0.05, \*\*p&lt;0.01

Yapılan analize göre; bireyin yaşı ile aidiyet ( $F_{(3,1049)}=20,067$ ;  $p=,000$ ), algı ( $F_{(3,1049)}=12,083$ ;  $p=,000$ ), sorumluluk ( $F_{(3,1049)}=4,828$ ;  $p=,007$ ), sahiplenme ( $F_{(3,1049)}=17,828$ ;  $p=,000$ ) ve kentlilik bilinci ( $F_{(3,1049)}=18,003$ ;  $p=,000$ ) arasında anlamlı fark vardır.

Bulgular, 50 yaş üstü bireylerin, genç ve orta yaş grubuna göre kentlilik bilincinin yüksek olduğunu, yaş büyüdükçe aidiyet, algı, sorumluluk, sahiplenme ve kentlilik bilinci düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Analiz bulguları, mülakatlarla desteklenmektedir. Mülakat yapılan Görüşmeci 7'ye göre;

"... Denizli için küçük İstanbul diyorlar. Çok da haklılar. ... Trafiği en büyük sorun, küçük bir şehir olmasına rağmen iş çıkışı saate denk geldiğiniz zaman normalde 10 dakikada gideceğiniz evinize 30 dakikada gidiyorsunuz. Çünkü plansız bir şehir, araç sayısı çok fazla... Bir de her yerde İranlılar, Suriyeliler, Afganlar var... Çınar'da İranlıların kafeleri var tıpkı İstanbul gibi... Orada da her yerde Araplar var, tabelalar Arapça... Kültürel ve sosyal etkinlikte bulunmak istediğiniz zaman yapacak bir şey bulamıyorsunuz, buradaki tek sosyalleşme yemek yemek. ... Mesela benim kız kardeşim endüstri mühendisi, İstanbul'da yaşıyor. Gel burada yaşa diyor. Gelmiyor, gelmek istemiyor. Zaten burayı sevmiyor. Burası İstanbul gibi ama sadece karmaşası, yapacak hiçbir şey yok ...".

Bir başka mülakatta Görüşmeci 11, Denizli'ye aidiyet hissetmediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Ben küçükken Denizli'de yani oturduğumuz mahallede herkes birbirini tanıyordu, her yerde kendimi evimde hissediyordum. Zaman içerisinde Denizli büyüdü, değişti. Denizli değişirken insanlar da değişti. Çocukluğumu sorsanız Denizli'yi çok sevdiğimi söyledim ama artık Denizli benim çocukluğumdaki gibi değil. Dışarıdan çok insan geldi, doğudan çok gelen oldu. Suriye'den İran'dan. ... Burayı artık sevmiyorum. Kimseyi tanımıyorum, Denizli için bir şey yapmak istemiyorum. Buraya ait hissetmiyorum kendimi."

Bu konuda farklı düşünen Görüşmeci 8, Denizli'yi sevdiğini ve korumak için çaba gösterdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

***P. Savaş Yavuzçehre***

*“Denizli’nin iklimini, insanlarını çok seviyorum. Bu şehri çok seviyorum. Burada doğdum büyüdüm. Başka şehirlere de gittim ama Denizli başka. Denizli dışında bir yerde yaşamak istemezdim. Belki de alışkanlıktır benimki bilmiyorum. ... Dinar depreminden sonra Denizli’ye gelen çok oldu ve Denizli göçlerle çok değişti ama yaşadığımız yere sahip çıkmalıyız. Üniversite mesela çok değiştirdi Denizli’nin çehresini hem olumlu hem de olumsuz yönde. ... Ama olumsuz özellikleri de olsa ben buradan başka bir yerde yaşamak istemezdim. Her zaman korurum, gerekli yerlere bir sorun olduğunda haber veririm. Ben burada yaşıyorsam sahip çıkmalıyım.”*

Denizli’ye olan bağlı ailesi üzerinden kuran Görüşmeci 9, kenti sevdiğini ve Denizli’de yaşamaktan memnun olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir.

*“Denizli’de yaşamaktan memnunum. Denizli dışına çıktığımda, kendimi ikinci sınıf vatandaş gibi hissediyorum. Denizlili olmaktan gurur duyuyorum ve her yerde her zaman gururla ifade ediyorum. Annem ve babam Denizlili, ben burada doğdum, büyüdüm, evlendim. Burayı seviyorum ve bağlıyım. Ailemin burada olması Denizli’ye olan bağımın en önemli sebebi diye düşünüyorum. İnsan yaşadığı yere sahip çıkmalı, bunu her yerde söylüyorum ve kentle ilgili bir olumsuzluk olduğunda da mücadele veriyorum.”*

Nitel bulgular, genç ve orta yaş grubunun, Denizli’de yaşamaktan memnun olmadıklarını, Denizli’nin sunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel imkânları yetersiz bulduklarını, yaşlı grubun memnun olduğunu; genç ve orta yaş grubundaki bireyleri, kente özgü problemlerin (Denizli’yi, trafik, keşmekeş ve kozmopolit yapısı gibi olumsuz açılardan İstanbul’la ilişkilendirilmesi), kentlilik bilincini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bulgular, yaş büyüdükçe kentlilik bilincinin arttığı sonucuna ulaşan Samsun (Mutlu ve Özaydın, 2011) ve Kırıkkale (Şahin ve Anık, 2016) araştırması ile örtüşürken; yaş büyüdükçe kente karşı sorumluluğun azaldığı sonucuna ulaşan Trabzon araştırması (Vatandaş, 2008), orta yaş ve üstü grubunun değişime dirençli olduğunu, yaş ilerledikçe bilinç oluşturma güçleştiğini ifade eden İstanbul araştırması (2004) ile çelişmektedir.

Çocukluk ve gençlik yılları, bu yaş grubunun eğitilmelerine ve farkındalık duygusunun yaratılmasına imkân tanıyan yaşlar olması sebebiyle (Mutlu ve Özaydın, 2011: 17) bilinç oluşturma kolay olduğu (Timuçin, 2000: 16), ileri yaşlar ise çevreye olan ilginin azalması ve değişime direncin artması (Kasarda ve Janowitz, 1974: 334) sebebiyle bilinç oluşturma zor olduğu yıllardır. Özellikle gençlerin, kentlerde yürütülen sosyal faaliyetlere gönüllü olarak katılımı (Özer, 2011: 51) kentlilik bilincinin oluşumunda önemlidir.

**Tablo 5. Kentlilik Bilincinin Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşması**

		KT	SD	OK	F	Post hoc
<b>Aidiyet</b>	Gruplararası	33,047	6	4,745	6,559**	İlkokul > Lise, lisans, lisans üstü
	Grup içi	894,380	1065	,840		Lisans < İlkokul, ortaokul, ön lisans
	Toplam	927,427	1071			
<b>Algı</b>	Gruplararası	27,840	6	3,978	7,044**	İlkokul > Lise, lisans, lisans üstü
	Grup içi	701,505	1065	,659		Lisans < İlkokul, ortaokul, ön lisans
	Toplam	729,345	1071			
<b>Farkındalık</b>	Gruplararası	15,687	6	2,344	4,372**	İlkokul < Lisans, lise
	Grup içi	636,954	1065	,598		Lisans > İlkokul, ortaokul
	Toplam	652,642	1071			Ortaokul < Lisans, lise
<b>Sorumluluk</b>	Gruplararası	12,834	6	1,878	5,223**	İlkokul < Lisans, ön lisans
	Grup içi	436,175	1065	,410		Lisans > İlkokul, lise, ortaokul
	Toplam	449,009	1071			Lisans üstü > Ortaokul Lisans > lise > ortaokul Ortaokul < Lisans, lisans üstü, lise, ön lisans Ön Lisans > ilkokul, ort

\*p<0,05, \*\*p<0,01

Yapılan analizle göre eğitim düzeyi ile aidiyet ( $F_{(6,1065)}=6,55; p=,000$ ), algı ( $F_{(6,1065)}=7,04; p=,000$ ), farkındalık ( $F_{(6,1065)}=2,61; p=,000$ ), sorumluluk ( $F_{(6,1065)}=2,13; p=,000$ ), sahiplenme ( $F_{(6,1065)}=2,29; p=,004$ ) ve kentlilik bilinci

( $F_{(6,1065)}=2,51$ ;  $p=,020$ ) arasında anlamlı fark vardır. İlkokul seviyesinde eğitime sahip bireyler, en yüksek aidiyete ( $X=3,82$ ), algıya ( $X=3,68$ ), sahiplenmeye ( $X=3,55$ ) ve kentlilik bilincine ( $X=3,66$ ) sahipken, lisans eğitim düzeyine sahip bireyler en yüksek farkındalığa ( $X=3,56$ ) ve sorumluluğa ( $X=4,30$ ) sahiptir. Bulgular Konya (Genar, 2006) araştırması ile örtüşmektedir. Mülakatlarda Denizli dışına hiç çıkmamış, ilkokul mezunu 3 kişi ile görüşülmüştür. Görüşmeciler 5'in sözleri bulgularla örtüşmektedir:

*“Denizli’de doğdum, büyüdüm. 55 yaşındayım Denizli dışına hiç çıkmadım. Başka bir yer görmedim ki söyleyeyim. Hem Denizli’imiz güzeldir. Pamukkale güzeldir. İnsanı güzeldir. Gurur duyarım buralı olmakla... Elimden gelen bir şey olursa da yaparım.”*

İlkokul mezunu bireylerin kendilerini yaşadıkları yer üzerinden kimliklendirdiği ifade edilebilir. Eğitim seviyesi yükseldikçe; meslek, hobiler, çevre gibi faktörler sosyal kimlik oluşumunda etkili olurken, daha düşük eğitim seviyelerinde bireyin doğduğu yer, tuttuğu takım, oturduğu mahalle kimlik oluşumuna etki edebilmektedir. Düşük eğitim seviyesindeki insanların kimlik oluşumuna etki eden bu faktörlerle, güçlü bir bağ kurma ve sahiplenme eğilimi içinde olduğu ifade edilebilir.

**Tablo 6. Kentlilik Bilincinin Denizli’ye Gelinen Yere Göre Farklılaşması**

		KT	SD	OK	F	Post Hoc
Aidiyet	Gruplararası	49,543	3	16,514	20,012**	
	Grup içi	863,298	1049	0,823		7>1>2>3>4>5>6
	Toplam	912,842	1052			
Algı	Gruplararası	24,068	3	8,023	9,013**	
	Grup içi	696,491	1049	0,664		7>5>2>1>4>3>6
	Toplam	720,560	1052			
Farkındalık	Gruplararası	6,921	3	1,074	4,758**	
	Grup içi	610,650	1049	0,611		7>5>2>1>4>6>3
	Toplam	543,871	1052			
Sorumluluk	Gruplararası	5,921	3	1,974	1,319	
	Grup içi	628,546	1049	0,409		
	Toplam	734,616	1052			
Sahiplenme	Gruplararası	37,795	3	12,598	17,602**	
	Grup içi	739,438	1049	0,705		7>1>2>3>4>5>6
	Toplam	777,232	1052			
Kentlilik Bilinci	Gruplararası	17,536	3	5,845	19,005**	
	Grup içi	340,588	1049	0,325		7>1>2>5>4>3>6
	Toplam	358,124	1052			

\* $p<0,05$ , \*\* $p<0,01$ , 1: köy/kasaba 2: küçük ilçe 3: büyük ilçe 4: küçük il 5: büyük il 6: yurtdışı 7: Denizli

Yapılan analize göre; Denizli’ye gelinen yer ile aidiyet ( $F_{(3,1049)}=21,012$ ;  $p=,000$ ), algı ( $F_{(3,1049)}=9,013$ ;  $p=,000$ ), farkındalık ( $F_{(3,1049)}=4,758$ ;  $p=,007$ ), sahiplenme ( $F_{(3,1049)}=17,608$ ;  $p=,000$ ) ve kentlilik bilinci ( $F_{(3,1049)}=19,005$ ;  $p=,000$ ) arasında anlamlı fark vardır. Denizli doğumlu olan bireylerin, Denizli’ye farklı yerlerden gelenlere göre kentlilik bilincinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bulgular Samsunlu olan ve olmayanların, kentsel alanda kente özgü ortak tutum ve davranışlar üzerinden “ortak bir dil” geliştiremedikleri sonucuna ulaşan Samsun (Mutlu ve Özyayın, 2011) çalışmasıyla<sup>2</sup> örtüşmektedir.

<sup>2</sup> Samsun trafiğindeki araçlarda “Bize her yer Trabzon” yazılarına rastlanması, buna karşılık “Burası her yer değil, şehir-i Samsun” yazılarının görülmesi, bireylerin doğdukları kentle bağını sürdürdüklerini göstermektedir (Mutlu ve Özyayın, 2011).

Tablo 7. Kentlilik Bilincinin Kentte Kalma Süresine Göre Farklılaşması

		KT	SD	OK	F	Post hoc
Aidiyet	Gruplararası	36,668	3	12,223	14,645**	51 y+>10-50
	Grup içi	883,001	1058	,835		10-50>4-9
	Toplam	919,669	1061			4-9>0-4 yıl
Algı	Gruplararası	6,312	3	2,104	3,106*	51 y+>10-50
	Grup içi	716,495	1058	,677		10-50>4-9
	Toplam	722,808	1061			4-9>0-4 yıl
Farkındalık	Gruplararası	24,162	3	8,054	13,700**	51 y+>10-50
	Grup içi	621,932	1058	,588		10-50>4-9
	Toplam	646,093	1061			4-9>0-4 yıl
Sorumluluk	Gruplararası	4,561	3	1,520	3,654**	51 y+>10-50
	Grup içi	440,151	1058	,416		
	Toplam	444,712	1061			
Sahiplenme	Gruplararası	24,379	3	8,126	11,366*	51 y+>10-50
	Grup içi	756,447	1058	,715		10-50>4-9
	Toplam	780,826	1061			4-9>0-4 yıl
Kentlilik Bilinci	Gruplararası	17,409	3	5,803	17,947**	51 y+>10-50
	Grup içi	342,099	1058	,323		10-50>4-9
	Toplam	359,508	1061			4-9>0-4 yıl

\*p&lt;0,05, \*\*p&lt;0,01

Yapılan analize göre; *kentte kalma süresi* ile aidiyet ( $F_{(3,1058)}=14,645$ ;  $p=,000$ ), algı ( $F_{(3,1058)}=3,106$ ;  $p=,026$ ), farkındalık ( $F_{(3,1058)}=13,700$ ;  $p=,000$ ), sorumluluk ( $F_{(3,1058)}=3,654$ ;  $p=,012$ ), sahiplenme ( $F_{(3,1058)}=11,366$ ;  $p=,000$ ) ve kentlilik bilinci ( $F_{(3,1058)}=17,947$   $p=,000$ ) arasında anlamlı fark vardır. Kentte kalma süresi arttıkça aidiyet, algı, farkındalık, sahiplenme, sorumluluk ve kentlilik bilinci artmaktadır.

Bulgular, kentte kalma süresinin uzunluğunun, kentle daha güçlü bağlar kurulmasını sağladığını ifade eden Lewicka (2008), Riger ve Lavrakas (1981), kentte uzun süre ikamet edenlerin kentlilik bilincinin yüksek olduğu sonucuna ulaşan Trabzon çalışması (Beyazlı, 2005) ve kentte yaşam süresi arttıkça aidiyetin arttığı Kadıköy Moda araştırması (Şentürk, 2018), kent algısının öznelliğine vurgu yapan Diyarbakır çalışması (Gürhan, 2016) ile örtüşmektedir. Kentte kalma süresi, kentlilik bilincinin oluşumu/gelişimi için önemlidir. Süre arttıkça kurulan bağlar, kendini oraya ait hissetmesini, yaşadığı yerle ilgili daha çok anı biriktirmesini, sahiplenmesini sağlamaktadır.

Tablo 8. Örneklemenin Gelir, Meslek ve Konuta Göre Dağılımı

Gelir <sup>3</sup>		N	Yüzdeler
	0-3000	209	19,5
	3001-5000	213	19,9
	5001-7000	221	20,6
	7001-10000	200	18,7
	10001 ve üstü	196	18,3
	Belirtilmemiş	33	3,1
	Toplam	1072	100
Meslek		N	Yüzdeler
	Yöneticilik	13	1,2
	Profesyonel meslek mensupları	225	21
	Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	40	3,7
	Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	93	8,7
	Hizmet ve satış elemanları	103	9,6
	Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar	1	0,1
	Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	22	2,1
	Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları	7	0,7
	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	323	30,1
	Emekli	33	3,1
	Ev Hanımı	60	5,6
	İşsiz	19	1,8
	Öğrenci	118	11
	Belirtilmemiş	15	1,4
	Toplam	1072	100
İkamet Ettiği Konut Tipi		N	Yüzdeler
	Apart	6	0,6
	Apartman	543	50,7
	Gecekondu	9	0,8
	KYK	1	0,1
	Lojman	2	0,2
	Müstakil bina	282	26,3
	Site içi apartman	193	18
	Site içi müstakil konut	30	2,8
	Belirtilmemiş	6	0,6
	Toplam	1072	100

Araştırmaya katılanların gelir açısından dağılımları birbirine yakındır. %20,6 (n=221) ile aylık geliri 5.001-7.000 aralığında olanların oranı görece yüksek sayılabilir. Katılımcılar, üç meslek grubunda yoğunlaşmıştır. %30,1 (n=323) ile nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar, %21 (n=225) ile profesyonel meslek mensupları, %11 (n=118) ile öğrenciler en yüksek orana sahip üç kesimi temsil etmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmının apartmanda oturduğu görülmektedir. Apartmanda oturanların oranı %50,7 (n=543), müstakil binada oturanların oranı %26,3 (n=282), site içi apartmanda oturanların oranı %18'dir (n=193).

3 Araştırmanın yapıldığı tarihlere net asgari ücret 2.825 Türk Lirasıdır.



Tablo 9. Kentlilik Bilincinin Gelire Göre Farklılaşması

		KT	SD	OK	F	Post hoc
Aidiyet	Gruplararası	6,515	4	1,629	1,876	
	Grup içi	898,719	1035	,868		
	Toplam	905,234	1039			
Algı	Gruplararası	7,539	4	1,885	2,801*	
	Grup içi	696,514	1035	,673		1>2>3>4>5
	Toplam	704,053	1039			
Farkındalık	Gruplararası	14,015	4	3,504	5,841**	
	Grup içi	620,829	1035	,600		1>2>3>4>5
	Toplam	634,843	4			
Sorumluluk	Gruplararası	9,684	4	2,421	5,875**	
	Grup içi	428,662	1035	,414		5>4>3>2>1
	Toplam	438,346	1039			
Sahiplenme	Gruplararası	6,371	4	1,593	2,177	
	Grup içi	757,224	1035	,732		
	Toplam	763,595	1039			
Kentlilik Bilinci	Gruplararası	3,691	4	,923	2,700*	
	Grup içi	353,785	1035	,342		1>2>3>4>5
	Toplam	357,476	1039			

\*p<0.05, \*\*p<0.01, 1: 0-3000 TL, 2: 3001-5000TL, 3: 5001-7000TL, 4: 7001-10000TL, 5: 10001 ve üzeri

Yapılan analize göre; *gelir* ile algı ( $F_{(4,1035)}=2,80$ ;  $p=,025$ ), farkındalık ( $F_{(4,1035)}=5,841$ ;  $p=,000$ ), sorumluluk ( $F_{(4,1035)}=5,845$ ;  $p=,000$ ) ve kentlilik bilinci ( $F_{(4,1035)}=2,699$ ;  $p=,029$ ) arasında anlamlı fark vardır. Geliri 0-3000 TL aralığında olan bireylerin algı, farkındalık ve kentlilik bilinci yüksekken, 10.001 TL ve üzeri gelire sahip olan bireylerin kente dair sorumluluk duygusu yüksektir. Geliri 10.001 TL ve üzeri olan bireylerin; algı, farkındalık ve kentlilik bilinci düşüktür. Gelir ile aidiyet ve sahiplenme arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Kentlilik bilinci yüksek bir profil çizen Görüşmeci 4, kentte aradığını bulamadığını ancak yaşadığı yere karşı kendini sorumlu hissettiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

“... Ben yıllarca, çocuklarım küçükken çok sıkıntı çektim. Mesela bir tiyatroya gidebilmek için, her hafta çocukları İzmir’de devlet tiyatrosuna götürürdük. Mesela çocuklarıma kitap alabilmek için, İzmir’den kitap alırdık. Doğru dürüst bir şey yoktu. Denizli’de kültür sanat olayları hala çok zayıf. ... Mesela Eskişehir’e gittiğinde bir heykel parkı yani şehircilik açısından sanki bir Avrupa kentindeymiş gibi hissediyorum. Eskişehir kırsal bir alan yani orayı ne hale getirmiş belediye başkanı ama Denizli’de normal yaşam şartını hissedemiyorum ben...Pek çok açıdan eksik bir şehir ama yine de yapılması gereken ne varsa yapıyorum, gençliğimden beri. Her eylemde varım. Denizli Lisesi için de eylem yaptık. Şimdiki gençlerin daha duyarsız olduğunu düşünüyorum ...”

Nicel bulgular, üst gelir düzeyine sahip grupların kentlilik bilincinin düşük çıktığı sonucuna ulaşan Konya araştırması (GENAR, 2006) ile örtüşmektedir. Gelir arttıkça bireylerin kentten beklentisi artmakta, daha iyi olanaklara sahip kentlerde yaşama isteği duymaktadır. Mülakatlarda üst gelir grubunda yer aldığını ifade eden bireylerin çoğunluğu, sosyal kültürel faaliyetlerin daha yaygın olması sebebiyle İzmir’de yaşamak istediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 10. Kentlilik Bilincinin Mesleklere Göre Farklılaşması

		KT	SD	OK	F	Post hoc
Aidiyet	Gruplarasası	43,214	11	3,929	4,717**	Emekli> diğ
	Grup içi	870,321	1045	,833		
	Toplam	913,534	1056			
Algı	Gruplarasası	24,001	11	2,182	3,292**	Tesis ve makine op. ve montajcıları>diğ.
	Grup içi	692,705	1045	,663		
	Toplam	716,706	1056			
Farkındalık	Gruplarasası	19,250	11	1,750	2,915**	Emekli>diğ
	Grup içi	627,470	1045	,600		
	Toplam	646,720	1056			
Sorumluluk	Gruplarasası	16,781	11	1,526	3,782**	Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı prof. meslek mensupları>diğ
	Grup içi	421,474	1045	,403		
	Toplam	438,255	1056			
Sahiplenme	Gruplarasası	30,600	11	2,782	3,903	Emekli>diğ.
	Grup içi	744,722	1045	,713		
	Toplam	775,322	1056			
Kentlilik Bilinci	Gruplarasası	10,278	11	,934	2,793**	Emekli>diğ.
	Grup içi	349,539	1045	,334		
	Toplam	359,817	1056			

Yapılan analize göre; meslek ile aidiyet ( $F_{(11,1045)}=4,71$ ;  $p=,000$ ), algı ( $F_{(11,1045)}=3,29$ ;  $p=,000$ ), farkındalık ( $F_{(11,1045)}=2,91$ ;  $p=,001$ ), sorumluluk ( $F_{(11,1045)}=3,78$ ;  $p=,000$ ), sahiplenme ( $F_{(11,1045)}=3,90$ ;  $p=,000$ ) ve kentlilik bilinci ( $F_{(11,1045)}=2,79$ ;  $p=,001$ ) arasında anlamlı fark vardır. Analiz bulgularına göre; emeklilerin aidiyet, farkındalık, sahiplenme ve kentlilik bilinci, teknik alanlarda çalışanların ise kente yönelik algı ve sorumlulukları diğer meslek mensuplarından daha yüksektir.

Tablo 11. Kentlilik Bilincinin Konuta Göre Farklılaşması

		KT	SD	OK	F	Post hoc
Aidiyet	Gruplarasası	7,582	5	1,516	1,757	
	Grup içi	919,846	1066	,863		
	Toplam	927,427	1071			
Algı	Gruplarasası	6,083	5	1,217	1,793	
	Grup içi	723,262	1066	,678		
	Toplam	729,345	1071			
Farkındalık	Gruplarasası	7,971	5	1,594	2,636*	
	Grup içi	644,670	1066	,605		4>5>3>2>1
	Toplam	652,642	1071			
Sorumluluk	Gruplarasası	7,581	5	1,516	3,662**	
	Grup içi	441,427	1066	,414		4>5>3>2>1
	Toplam	449,009	1071			
Sahiplenme	Gruplarasası	4,526	5	,905	1,237	
	Grup içi	780,247	1066	,732		
	Toplam	784,773	1071			
Kentlilik Bilinci	Gruplarasası	3,526	5	,705	2,089	
	Grup içi	359,835	1066	,338		
	Toplam	363,361	1071			

\* $p<0,05$ , \*\* $p<0,01$ , 1:Gecekondu 2:Müstakil bina 3:Apartment 4:Site içi müst. kon. 5:Site içi apt.

Yapılan analize göre; *konut* ile farkındalık ( $F_{(5,1066)}=2,636$ ;  $p=,022$ ) ve sorumluluk ( $F_{(5,1066)}=3,662$ ;  $p=,003$ ) arasında anlamlı fark vardır. Site içi müstakil konutta oturanların hem kentsel farkındalık hem de kente karşı sorumluluk duygusu yüksekken, gecekonuda oturanlar, kente karşı farkındalık ve sorumluluk duygusu en düşük bireylerdir. Mülakatlar da analiz bulgularını desteklemiştir. Site içi müstakil konutta oturan üst gelir düzeyine sahip bireylerin kente karşı sorumluluğunun yüksek olmasıyla örtüşmektedir. Site tipi yapılar, kuralları olan bir konut tipidir. Sitede oturanlar, bu kurallara uymakla yükümlüdür. Dolayısıyla bu bireyler, kentsel mekândaki değişiklikleri fark eden, yaşadıkları çevreye karşı sorumluluk duyguları yüksek olan bireylerdir. Yasa dışı üretilmiş bir konut olan gecekonuda yaşayan insanların sorumluluk duygularının düşük olması ise kural tanımamalarıyla açıklanabilir.

## 6. SONUÇ

Kentlilik bilincinin yüksek olduğu kentlerde bireyler, doğduğu, büyüdüğü kent neresi olursa olsun, yaşadığı kentle kendini özdeşleştirir, kendisini kentli olarak görür ve kente ait hisseder; yaşadığı kente sahip çıkar, kenti benimser, sever, kentin gelişimine katkı sağlayıcı faaliyetlere gönüllü katılım gösterir. Her birey kendi farklılıkları doğrultusunda farklı kentlilik bilinci düzeyine sahiptir. Bu durum demografik, psiko-sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziki faktörlere bağlı olarak değişebilir. Ülkeye, kente, içinden geçilen döneme bağlı olarak toplumsal yapı, eğitim yapısı, dini inançlar, siyasi kültür, kamu politikaları, ekonomi, aile yapıları bireylerin davranışları üzerinde belirleyicidir. Demografik faktörler de bu değişkenler arasında en belirleyici olanlardan biridir. Çalışmada, Denizli özelinde demografik faktörlerin kentlilik bilincine etkileri alan araştırması ile tartışılmıştır. Çalışma bulgularına göre *demografik faktörler ile kentlilik bilinci ve bileşenleri farklılık göstermektedir* hipotezi kabul edilmiştir. Araştırma bulguları, kentlilik bilincinin bireylerin demografik özelliklerine göre farklılaştığını göstermektedir.

Araştırma özelinde, kadınlarda kentlilik bilincinin düşük çıkması; özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kadınlara biçilen farklı rollerin ve görevlerin (ev temizliği, yemek yapmak, çocuk bakmak, vb.), kadınları kenti tanıma, fark etme ve kentin sorunlarına çözüm bulma gayreti içine girmekten alıkonmasına bağlı olmalarıyla açıklanmaktadır. Kentlilik bilincinin yaşlı bireylerde yüksek çıkması; yaş ilerledikçe, kişiliğin oturması; bilgi ve tecrübelerin artması, sorumlulukların farkına varılması, kente dair hassasiyetlerin artması, alışkanlıklardan vazgeçmenin zorlaşması, mobilitenin azalması, yaşadığı yeri içselleştirme gibi sebeplerle ilişkilendirilmektedir. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin kentlilik bilincinin düşük çıkması; eğitim seviyesinin yükselmesine paralel olarak, bireylerin kentten beklentisinin artması ile ilgilidir. Bu bireyler, farklı ve çeşitli sosyo- kültürel etkinliklere ihtiyaç duymakta, kentin bu ihtiyaçları karşılayamaması durumunda kentle bağ kuramamaktadır. Düşük eğitim seviyesindeki bireyler, kentin sunduklarıyla yetinen, kentten beklentisi daha düşük olan bireylerdir. Gelir seviyesi yüksek bireylerin kentlilik bilincinin düşük çıkması, üst gelir grubundaki bireylerin, farklı kentleri, kültürleri görme, karşılaştırma ve yaşadığı kentin eksikliklerini fark etmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu bireyler, aile, sosyal çevre, iş imkânları (aile şirketleri), ulaşım kolaylığı gibi sebeplerle kentte kalmakta; sosyal etkinlikler, alışveriş, kültürel faaliyetler için sıkça Denizli dışına gitmeyi tercih etmekte ve kente aidiyet duygusunu geliştirememektedir. Düşük gelir grupları, temel ihtiyaçlarını karşılama gayreti içinde, çoğu zaman kentin sunduğu imkânlardan dahi faydalanamamakta ve yaşadıkları kente sıkıca bağlanmaktadır. Eğitim seviyesi ve gelir seviyesi bulguları birlikte değerlendirildiğinde, Denizli'nin üst düzey sosyo-ekonomik grupları tatmin edemediğini ifade etmek mümkündür. Saha çalışması sonuçlarına göre, kentte kalma süresi arttıkça kentlilik bilinci yükselmektedir. Kentte kalma süresi arttıkça kurulan bağlar, orada yaşayan insanın yaşadığı yerle ilgili daha çok anı biriktirmesini, kendini oraya ait hissetmesini, sahiplenmesini, algısının farklılaşmasını sağlar ve kentlilik bilincinin gelişmesini olumlu etkiler. Katılımcıların büyük çoğunluğu Denizli dışında doğmuş ve 4 yıldan kısa süre Denizli'de ikamet eden bireylerden oluşmasına rağmen kendilerini Denizlili hissettiğini belirtmiştir. Denizlilik bir üst kimlik olarak görülmektedir.

Kentlilik bilincinin yükseltilmesi için kent adına karar alınırken başta yerel yönetimler, merkezi yönetim, STK'lar, odalar, üniversiteler yaptıkları çalışmalarda kentlileri de karar alım sürecine ortak etmelidirler. Kent yöneticilerinin düzenli aralıklarla kentlilerle bir araya gelmesi gerekmektedir. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik kentlilik bilincini artırmaya dönük eğitimler verilmelidir. Kadınların kentsel kamusal alanlarda daha fazla yer almasına yönelik etkinlikler planlanmalıdır. Katılımcı yaklaşımla, toplumun örgütsüz kesimlerinin de temsiline olanak tanınmalı ve kentlilik bilinci yaygınlaştırılmalıdır. Kentlilerden gelen dilek, öneri ve şikâyetler dikkate alınmalıdır. Kentlilere kentle ilgili sorumluluklar verilmelidir. Kentin kimlik ve bellek unsurları ön plana çıkarılarak, korunarak ve paylaşarak bireylerin kenti benimsemeleri teşvik edilmelidir. Kent yöneticileri halktan kopuk olmamalıdır. Herhangi bir demografik veri fark etmeksizin, tüm bireylerin kendini kentle özdeşleştirdiği, kentine sahip çıktığı, sevdiği kentler oluşturmak adına her bir kurum sorumluluk almalıdır.

Anadolu’da daha yaşanabilir kentler oluşturmak, daha mutlu kentliler için akademik çalışmalarda konunun farklı açılardan (demografik veriler dışında sosyo psikolojik ve kültürel faktörler, fiziki faktörler vb.) farklı kentlerde farklı bilim dallarınca alana dayalı verilerle desteklenerek çalışılması; her kentin kendi dinamikleri ve hassasiyetleri çerçevesinde kamu politikaları geliştirilmesi kentlilik bilincinin ülke genelinde sağlanması için önemlidir.

#### **KAYNAKÇA**

- Acungil, Y. (2012). “Kentleşme Sürecinde Tokat’ta Kentlilik Bilinci”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Afshar, P. F., Foroughan, M., Vedadhir, A. & Tabatabaei, M. G. (2017). “The Effects of Place Attachment on Social Well-Being in Older Adults”, *Educational Gerontology*, 23 (1), p. 45-51.
- Altıparmak, B. (2015). *Kent Pazarlamasında İletişim Yönetimiyle Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Altuntepe, N. ve Öztürk, M. (2008). “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, *Journal of Yaşar University*, 3 (11), s. 1587-1625.
- Arkonacı, S.A., (1998). Psikoloji: Zihin Süreçleri Bilimi, Alfa Yayınları, 2. Baskı
- Bakan, İ. ve Kefe, İ. (2012). Kurumsal Açından Algı ve Algı Yönetimi, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı: 1, s. 19-34.
- Başaran, İ. (2008). *Kent ve Yerel Yönetim*, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2009), *Kentleşme Şûrası Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu*, Ankara: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı.
- Belanche, D., Casalo, L. V. , Orus, C. (2016). “City Attachment and Use of Urban Services: Benefits for Smart Cities”, *Cities*, (50), s. 75-81.
- Belli, A. ve A. A. (2017). “Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Oluşumunda Üniversitelerin Rolü: Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 39, s. 422-434.
- Beyazlı, D. (2005). *Kent Planlamada Birey, Kent, Kentlilik ve Kentlilik Bilinci*, (Basılmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bhaduri, S., Arathy, G. (2017). “Urban Consciousness for Sustainable Development”, *Conscious Cities Journal*, (4), s. 1-9.
- Bilgin, N. Topsever, Y., Gökten, M. ve Yetim, Ü. (1991). *Yerel Yönetimler İçin Demokratik Bir Model Arayışı*, TÜSES Vakfı, İzmir.
- Biol, G. (2008). “Kentlilik Bilinci ve Balıkesir’den Yarım Asırlık Bir Örnek: Yeni Çarşı Deneyimi”, *Ege Mimarlık Dergisi*, (65), s. 28.
- Brown, B., Douglas, D. P., Graham B. (2003). “Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis”, *Journal of Environmental Psychology*, 23 (3), p. 259-271.
- Casakin, H. , Ruiz, C., Hernandez, B. (2021). “Place Attachment and The Neighborhood: A Case Study of Israel”, *Springer*, 155 (1), s. 315-333.
- Cüceloğlu, D. (2019). *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çelik, F. (2007). Türkiye’de iç göçler: 1980-2000. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), s. 87-109.
- Çukurçayır, A., Eroğlu, H. T. ve Eşki Uğuz, H. (2010). *Yönetişim: Kuram Boyutlar Uygulama*, Çizgi Kitabevi, Ankara.
- Duru, E. (2015). “Genel Aidiyet Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (44), s. 37-47.
- Erkan, R. (2002). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim adamı Yayınları, Ankara.
- Ercoskun, Ö. Y. ,Öcalır-Akunal, E. V., Yenigül, S. B. ,Alkan, L. (2016). “Kentlilik Bilincini Oluşturan Göstergeler ve Kentlilik Bilincini Geliştirme Yolları”, *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11, s. 4-23.
- Erkul, H., Kanten, P., Seçtim, H. (2019). “Kentlilik Bilincinin Oluşmasında Kent Konseylerinin Rollerini Üzerine Nitel Bir Araştırma”, *Management and Political Sciences Review*, 2 (2), s. 53-73.
- GENAR (2006). *Konya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Araştırması*, Sosyal Araştırmalar Merkezi Müdürlüğü, İstanbul.

- Geyik, S. (2010), "Kırdan Kente Göç Sonrası Kentlilik Bilinci (Mevlana Mahallesi Örneği)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Sakarya Üniversitesi SBE Sosyoloji Anabilim Dalı, Sakarya.
- Gökburun, İ. (2019). "Ekonomik Gelişmişliğin Göçler Üzerindeki Etkisi: Denizli Örneği", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 2 (3), s. 564-582.
- Göregenli, M. (2005). *Çevre Psikolojisinde Temel Konular*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Görün, M. ve Kara, G. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Kentlilik Bilinci Algısı: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15 (30), s. 393-409.
- Güçlü, S. (2002). *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Gürhan, N. (2016). "Diyarbakır Kent Algısı Üzerine Bir Araştırma", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, Kasım-2016 Cilt:8 Sayı:2 (16), s. 921-941.
- Habitat II (1996). *Ulusal Rapor ve Eylem Planı*.
- Hagerty, B. M., Lynch-Sauer, J., Patusky, K. L., Bouwsema, M., & Collier, P. (1992). "Sense of belonging: A vital mental health concept", *Archives of Psychiatric Nursing*, 6(3), s. 172-177.
- Hayta, Y. ve Nalbant, M. (2019). "Kentlilik Bilinci Üzerine Bir Değerlendirme: Bitlis İli Örneği", *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 3(2), s. 89-101.
- Hulchanski, J.D. (1997). "Immigrants and Access to Housing: How Welcome are Newcomers to Canada". *Metropolis Year II Conference*, s. 23-26.
- Karadağ, A. ve Koçman, A. (2009). "İzmirlik Bilinci Üzerine Bir Alan Araştırması", *İzmirli Olmak Sempozyumu*, İzmir.
- Karakaş, M. (2001). "Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), s. 121-132.
- Kasarda, J. D. ve Janowitz M. (1974). "Community Attachment in Mass Society", *American Sociological Review*, Vol. 39, No: 2, s. 328-339
- Keçeli, A., Sariusta F. (2013). "Medya Alışkanlıkları ve Kent Algısı Üzerine Bir Deneme: Diyarbakır Örneği", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, VI/2, s. 328-346.
- Keskin, D. B. E., Sağocak, Y. M., Aslan, D. T. V. (2015). "Kentlilik Bilinci Çalışmaları İçin Bir Model Önerisi: Bursa'da Kentlilik Bilinci Araştırması", *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(1), s. 21-43.
- Kılıçarslan, M. (2018). *Kente Göçle Gelenlerde Kentlilik Bilinci: Kaynartepe Mahallesi Örneği* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kıroğlu, K. (2010). *Eğitimle İlgili Temel Kavramlar*, Pegem Akademi, Ankara.
- Knez, I. (2005). "Attachment and Identity as Related to a Place and Its Perceived Climate", *Journal of Environmental Psychology*, 25, s. 207-218.
- Langer, E. J. (1989). *Mindfulness*, Persues Press, Boston.
- Lewicka, M. (2008). "Place Attachment, Place Identity, And Place Memory: Restoring the Forgotten City Past", *Journal of Environmental Psychology*, (28), s. 209-231.
- Lipovac N., Nikolić G., Popović S., Gradečki N. (2019) Planning as a Function of Preserving the Identity of Place. In: Obad Šćitaroci M., Bojanić Obad Šćitaroci B., Mrđa A. (eds) *Cultural Urban Heritage. The Urban Book Series*. Springer
- Marcus, C. C. (1992). "Environmental Memories", I. Altman and S.M. Low (Eds.), *Place Attachment. Human Behavior and Environment*, (12), Springer, Boston.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, (çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü), Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- McDermott, J. J. (1974). "Space, Time and Touch: Philosophical Dimensions of Urban Consciousness", *Soundings: An Interdisciplinary Journal*, 57 (3), s. 253-274.
- Mutlu, A. (2010). *Kentli Hakları ve Türkiye*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Mutlu, A. ve Özaydın, Ö. (2011). *Metropol Kent Samsun'da Kentlilik Bilinci*, Fotokopi Dünyası, Samsun.
- Ökesli, S. (2014). "Göçmen Kültürü ve Kentlilik Bilinci-Adana Örneği". *The Journal of International Social Research*, 7(33), s. 595-607.

- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Parlak, B. (2011). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, Marmara Kitap Merkezi, Bursa.
- Peker, M., Önen, E., Balkız, B. (1997). *Göç, Kentleşme Sorunları ve Yerel Siyaset, Yeni Eğilimler, Yeni Yaklaşımlar*, Saray Kitabevi, İzmir.
- Riger, S., & Lavrakas, P. J. (1981). "Community ties: Patterns of attachment and social interaction in urban neighborhoods", *American Journal of Community Psychology*, 9 (1), p. 55–66.
- Rubinstein, R.I. & Parmelee, P.A. (1992). "Attachment to Place and the Representation of the Life Course by the Elderly". In: Altman, I., Low, S.M. (eds) *Place Attachment. Human Behavior and Environment*, (12), Springer, Boston, p. 139-163.
- Savaş Yavuzçehre, P. (2013). "Küreselleşmenin Artan Etkisinde Denizli", *İdealkent*, Sayı 8, Ocak 2013, s.200-213.
- Scannel, L. ve Gifford, R. (2010). "Defining Place attachment: A tripartite Organizing Framework", *Journal of Environmental Psychology*, 30, s. 1-10.
- Stedman, R. C. (2003). "Is it really just a social construction? The contribution of the physical environment to sense of place", *Society and Natural Resources*, 16, s. 671-685.
- Şahin, K. ve Anık, M (2016). "Göç, Kentleşme ve Kentlilik Bilinci: Kırıkkale Örneği", *ZfWT*, 8(3), s. 151-172.
- Taylor, R. B. ve Gottfredson, S. D., Brower, S. (1985). "Attachment to Place: Discriminant Validity, and Impacts of Disorder and Diversity", *American Journal of Community Psychology*, 13 (5), s. 525-542.
- Tekeli, İ. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de Kır- Kent Karşılığı Yok Olurken Yerleşmeler için Temsil Sorunları ve Strateji Önerileri, *İdeal Kent Yayınları*, Ankara
- Thera, N. (1972). "The Power of Mindfulness (Mindfulness Series 3)", *Unity Press*, s. 1-60.
- Timuçin, A. (2000). *Felsefe Logos*, Bulut Yayınevi, İstanbul.
- Uğur, A. (2013). "Denizli Şehrinde Mala Karşı İşlenen Suçlarının Mekânsal Analizi", *Polis Bilimler Dergisi*, 15 (2) s. 1-37.
- Ujang, N. (2012). "Place Attachment and Continuity of Urban Place Identity", *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, (49), s. 156-167.
- Ünver Dirlik, Ö. (2021). "Kentlilik Bilinci". Farklı Boyutlarıyla Kent ve Kentleşme. Ed., Emrah Akyüz. Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale.
- Varol, Ç. ve Eceral, T. (2013). 'Denizli Tekstil Sanayi: Yerel Kalkınmada Bir Başarı Hikâyesi mi?' *İdealkent: Kent Araştırmaları Dergisi*, (8), s. 180-199.
- Vatandaş, C. (2008). Trabzon'da Kentleşme-Kentlileşme Süreci ve Problemleri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Yu, K. H. (2014). "Organizing immigrants: meaning generation in the community", *Work, Employment and Society*, 28 (3), p. 355-371.
- Zinn, J. K. (2003). "Mindfulness-Based Interventions in Context: Past, Present, and Future", *Clinical Psychological Science Practice*, 10 (2), s. 144-156.
- Web1 (2021,). "Herkes İçin Farkındalık", (19.5.2021), <http://www.ogelk.net/makale/62-herkes-icin-farkindalik-kabullenme-farkindalik-nedir.html>,

#### **Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)**

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).